

***

Автор мақалада қала маңы аймағы және қала аймақтық басқару құқықтық мәселелерін қарастырады

А.А. Есекеева

АУЫЛДЫҚ АУМАҚТАР ЖЕРЛЕРІ ТУРАЛЫ ЗАҢДАРДЫ ЖЕТІЛДІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Әлем елдерінде «қала» деген ұғымның біртұтас өлшемдері қалыптаспаған. Көптеген елдерде ауыл шаруашылығы өндірісінен тыс тұрған және халық көбірек шоғырланған елді қала деп атайды. Біздің осы кезге дейінгі түсінігімізде көп қабатты үйлері мен мәдени-әлеуметтік ғимараттары мол кездесетін, ол үйлер бір орталықтан жылытылатын елді мекендер қала аталса керек еді. Ал енді дамыған батыста қала адамдары көпқабатты үйлерден қашып, алдында жері бар бір-екі қабатты жеке үйлерге шығып жатыр.

Сондай-ақ қаланың тағы бір өлшемі адамдар санына да қатысты. Ресейде қала атану үшін елді мекенде 12 мың адамның, Жапонияда 30 мың адамның болуы қажет болса, Канада үшін тұрғын саны 1 мыңнан асса жетіп жатыр. Біз үшін Канаданың осы бір тәжірибесі қызықты. Өйткені, мұндай шағын қалалар бізде жоқ. Оның есесіне бізде тұрғындар саны 10-15 мыңға жетсе де ауыл аталатын елді мекендер жеткілікті.

Канадада қаланы қалыптастырудың басты өлшеміне адамдардың саны емес, қалаға тән инфрақұрылымдардың болуы алынады. Канада – байтақ дала мен шағын қалалар елі. Жердің молдығы мен халық санының аз болуы осы үлгіні тиімді етеді.

Ал өз тәуелсіздігіне енді ие болып, әлеуметтік-экономикалық реформаларды жаңа бастаған Қазақстан жағдайында ауыл еңсесі енді ғана түзеліп келеді. Көптеген ауылдарда әзірге мектеп пен емханадан басқа дұрыс жұмыс орындары да болмай отыр. Бірінші кезектегі міндет- ауылдағы кәсіпкерлікті дамыту. Үкімет осыған күш салуда. Елімізде Ауылдық аумақтарды дамытудың 2004-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының қабылдануы көп мәселенің бетін ашып берді. Бұл бағдарламаның әзірге қол жеткізген жетістіктерінің бірі еліміздің әрбір ауылын жүздеген өлшемдерге сәйкес зерттеп, жағдайын айқындап бергендігі болды. Даму болашағына сәйкес ауылдар төрт топқа жіктелінді. Бірінші, екінші топтағыларға, яғни болашағы барларына мемлекет тарапынан қолдау шаралары көрсетілуде.

Енді бірінші топтағы ауылдардың өзін аймақтар бойынша қайта жіктеп, олардың ішінде қалаға айналуға мүмкіндігі барларын анықтап алғанымыз жөн секілді. Бізде қазір 7 мыңның үстінде ауыл болса, солардың мыңнан астамының даму әлеуеті жоғары деп табылып отыр. Міне, осының ішінде жақсы дамып келе жатқандарын қала қатарына қосу мәселесін, ол үшін оларға қалалық инфрақұрылымдарды қалыптастырумен қатар ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдейтін өндірістерді жобалап жүзеге асыруды қазірден бастап қарастырған жөн бе дейміз. Сонда біздің елімізде таяудағы уақыттардың ішінде агроиндустриялық мақсаттағы көптеген шағын қалалар пайда болған болар еді.

Үкімет міне, осындай даму болашағы бар шекара маңындағы қалаларға қазірден бастап мән беріп, олар туралы жеке бағдарлама қабылдаса, кәсіптік түрін кеңейтіп, өнеркәсіп орындарының ашылуын ойластырса жөн болар еді.

Қазіргі уақытта ауылдарға қалаға тән тіршілік пен тұрмысты қалыптастырмай халықты ауылда ұстап қалудың ешбір негіздері жоқ. Осыдан төрт-бес жыл уақыт бұрын Елбасы болашақта ауылда халықтың жиырма пайызы қалатындығын айтқан болатын. Қазіргі ауылдан қалаға қарай ағылған халық көшінің қозғалысы осыны дәлелдеуде.

Техникалық революцияның соңғы толқындары халықты ауыл шаруашылығынан өнеркәсіпке, өнеркәсіптен қызмет көрсету салаларына қарай ығыстыруда. Соның нәтижесінде АҚШ-та ауыл шаруашылығымен халықтың 2-3 пайызы ғана шұғылданатын болған. Батыс елдерінде осы көрсеткіш әрі кеткенде 5-6 пайыздан аспайды. Бізде де осы үрдіс белең алуда. Біз осы уақытқа дейін елімізде ауыл шаруашылығымен халықтың 40

пайызы шұғылданады деп жүр едік. Сөйтсек, бұл көрсеткіш те ескіріп қалыпты. Шын мәнінде шұғылданатыны 14 пайыз ғана екен. Себебі ауылдағы ендігі жұмыс қолының мәселесі жаңа техникалар мен технологиялар арқылы шешілуде. Ауылға бұрын болмаған аса өнімді әрі адамнан да икемді жаңа ауылшаруашылығы техникалары келуде. Бұл жағдай еңбектің өнімділігі мен саланың бизнес үшін тиімділігін арттыра түсуде.

Мамандардың пікірінше, Қазақстанның Бүкіләлемдік сауда ұйымына қосылуы ауыл шаруашылығы саласын біраз қиындықтарға душар еткенімен түбі қайырлы болады. Осы үрдістің соңында ауыл шаруашылығының бәсекелестік қабілетін нығайту мақсатында шетелдіктермен бірлескен кәсіпорындар құрыла бастайды. Бұл жағдай елімізге жаңа технологиялардың, жаңа әдіс-тәсілдердің келуін жеделдетеді. Ол технологияларды бірлескен кәсіпорын ашпақ ниеті бар шетелдіктердің өзі жеткізеді. Айналым қаржыларын да солар қосады. Қазақстандықтар бұл бірлескен кәсіпорындарға ауыл шаруашылығы жерлері арқылы қатысады. Өйткені жаңа қабылданған Кодекс жобасында ауыл шаруашылығы жерлері тек Қазақстан Республикасы азаматтарына ғана меншікке берілетіндігі айқын жазылған. Бұл мызғымайтын қағидаға айналуы керек. Сондай-ақ, біздің ойымызша, ауыл шаруашылығы жерлерін шетелдіктерге жалға беруден қазірден бастап бой тартуымыз керек. Сонда ғана жер игілігін қазақстандықтардың өзі көретін болады.

Қазір әлемде жерге бай елдер көп емес. Қалалар мен өнеркәсіптік орындардың өсуі есебінен ауыл шаруашылығы жерлері жылдан-жылға азая түсуде. Оның үстіне әлемнің көптеген елдерінде Қазақстандағыдай сапалы астық өсе бермейді.

Еліміздің экономикалық қуаты жылдан-жылға арта түскен Қытай секілді алып мемлекеттің іргесінде тұруының да отандық ауыл шаруашылығы саласы үшін үлкен маңызы бар. Осы арқылы өнімді өткізу рыногы шешіледі. Қазір оншама ішкі сырын ашпай тұрғанымен Қытай түбінде Қазақстанда өндірілген шикізаттың бәріне, соның ішінде мал өнімдеріне де мұқтаж болады деген болжамдар бар.

Осы жағдай шетелдік инвесторлардың Қазақстан ауыл шаруашылығына деген қызығушылығын арттырмай қоймайды. Олар инвестициясы мен технологиясын салып, арзан жұмыс күшін тартуға тырысады. Қазір қалаларға қарай бағыттталып отырған шетелдік еңбек миграциясы, осылайша, ауылды да қамтиды (әзірге бұл құбылыс еліміздің оңтүстігінде ғана етек жайған). Осындай жағдайда Қазақстан Республикасының азаматы деген аттың өзі қалада да, ауылда да еліміздің адамдарына үлкен артықшылықтар тудырады. Осы атқа иелік етушінің жерді өз меншігіне және ұзақ мерзімге (49 жылға) жалға алуына құқы бар, ол мемлекет беретін басқа да жеңілдіктерді (мәселен балаларын тегін оқыту, тегін емделу, ипотекалық несие алу, тағы басқалар) пайдалана алады. Ауылда қалатын әрбір қазақстандық отбасы осы қолайлы мүмкіндіктерді пайдаланып кәсіпке иелік еткені жөн. Не шаруашылық иесі, не білікті маман болуы керек. Жерге бай Қазақстан жағдайында ауылда тұрып, жалдамалы жұмысшыға айналуы дұрыс емес. Ондай жағдайда қалаға көшкені жөн.

Қазақстанның экономикалық қуаты жылдан-жылға қарқын алып, әлем назарын аударған қазіргі заманда біз үшін еліміздің әр пұшпағы — Жерұйық. Ендігі міндет – осы Жерұйықты елұйыққа, ауылды қалаға айналдыру. Осыдан он ғасыр бұрын болып өткендегідей, қазақтың байтақ даласы толғақты сәттің үстінде. Ол – қала толғатуда. Алтын Арқа төсінде бой көтерген Астана оның тұңғышы болса, оның соңынан көптеген шағын қалалар дүниеге келеді деп сенеміз. Бұл – тәуелсіздік талабы. Осы талап жалғасын тапса игі.

Президенттің Жарлығы ауыл, село, жалпы ауылшаруашылық секторын дамыту керектігі жөніндегі ұсыныстарды айтты, ол өте маңызды болды. Онда «біздің ел дәстүрлі түрде әлемдік өнім сатушы ретінде қалуы тиіс, ал агрокешен-экономикалық өсудің қосымша қайнар көзі, елдің сауда және төлем қабілетінің артуына септігін тигізуі тиіс» екендігі көрсетілді.

Ауылды дамытудың негізгі факторы ол агроөнеркәсіптік кешенді динамикалық түрде дамыту болып табылады. Экономикалық реформаларын, жер және су қатынастарын логикалық аяқтау керек.

Қазақстандағы жағдайда елді нарықтық экономикамен құру, экономикаға үлкен ресурстарды қосу, ал нақты, жерді пайдалану формаларының қызмет етуіне, жерді қорғау

және нысаналы пайдалануға құқықтық, экономикалық, әлеуметтік шарттарын құру Қазақстандағы жер қатынастарының өзгеруін қажет етеді.

20 маусым 2003 жылы қабылданған Қазақстан Республикасының Жер Кодексі сол уақытта ауадай қажет болған Жер реформасын жүргізудің алғышарты болды.

2002 жылдың қыркүйек айында Үкімет Жер Кодексінің жаңа жобасын құрастырды. Бұл құжат 5- бөлім, 21- тарау және 170- баптан тұрады. Елбасының «Жерге жеке меншік туралы» заң жобасын жасауды ұсынды, ал Үкімет жер туралы заңның жобасын жасауды қолға алды. Ол біздің, ойымызша, дұрыс рационалды шешім болды.

Жер Кодексі айналасындағы талас-тартыс қағидалық негізділікпен ешқашан ерекшеленбеді: тараптардың себептері, әдетте саяси мәселелерге әкеліп соғады.

Ауыл жұмыскерлерінің арманы ол жеке меншікте жер иелену бірақ жеке меншік конституциялық құқыққа негізделді, бұрынғы Конституцияда жер мемлекет және кооперативтер меншігінде деген сөздер жазылған еді. Енді тағы да саяси шешім табуды яғни -жерді ерікті айналымға шығаруды ұсынады. Тағы да сатып алу – сату меншік иелерінің пайдасына тиеді. Сондай ақ жер «тиімді» иелерге, яғни меншіктерінде өндіріс орындары бар адамдарға берілетініне күмән жоқ.

Жер кодексін қабылдау туралы әртүрлі пікірлер болғанымен, ол қабылданды, ол жер заңнамасын жетілдіру мәселелерінің бірін білдіреді. Ол қалыптасып отырған елдегі әлеуметтік - экономикалық жағдайға сәйкес келуі үшін, жер қатынастарының аясындағы мәселелерді сәтті шешу үшін, қоғамның экономикалық өсуі үшін қажет. 90 жылдардағы жер заңнамасы ескі, кемшілігі көп, тұрақсыз болғандықтан, құқық қолдану ісін тоқтатты, жер учаскелерінің және ондағы жылжымайтын мүліктің нарықтық айналымын тежеді, салық салу, салық жинауды азайтты. Мыңжылдықтың аясында заң шығарушы, атқарушы биліктің қандай да бір мәселені шешетіні болса да, жеке меншік формалары туралы конституциялық ережелердің орындалуының құқықтық механизмін қамтамасыз ету қажет.

Қазіргі уақытта заңнамада жоғарға өкілді органның өкілеттігі анықталмаған, себебі ол негізгі заңда көзделген деді. ҚР ЖК-не сәйкес жер қатынастарын реттеу өкілеттігі Үкіметке, жергілікті өкілді және атқарушы органдарға берілген. Ал Парламенттің өкілеттігі туралы бірде бір сөз жоқ, бірақ, біздің пікірімізше, жер тағдырын шешу, ол халық тағдырын шешу. Сондықтан біздің ойымызша, Жер Кодексі жоғарғы өкілді орган Парламенттің өкілеттігін, яғни мемлекеттік жер қорын бөлуді көрсету қажет.

Жоғарыдағы айтылғандармен қатар жер заңнамасы толық кодификацияланбаған, немесе Жер Кодексі өзінде Үкімет Қаулыларының нормалары жай механикалық түрде жиналған. Біздің ойымызша, онда жер реформасының басталған кезеңінен бастап құқықтық тәжірибесі көрінуі тиіс еді. Онда нарық қатынастарында жер қатынастарын реттейтін тікелей заң жинағы болуы керек. Бұрын қабылданған, жер реформасы туралы қаулыларды тек атап өту мәселенің шешімі емес. Мысалы, жер учаскесінің бағасын анықтау үшін жердің градусының бұрышын иудің керегі жоқ. Бұл норманың орны- Үкімет Қаулысында. ҚР ЖК-нің негізгі мақсаты- ол ауылшаруашылық мақсатындағы жерлерге жеке меншік құқығы. Онда ауылшаруашылық мақсатындағы жерлер жеке меншікке ҚР азаматтарына шаруа фермер қожалығын жүргізу үшін, ал мемлекеттік емес заңды тұлғаларға тауарлы ауылшаруашылығын жүргізу үшін беріледі. Бұл құқық тек ақылы негізде беріледі, яғни кадастрлық құнымен тең немесе 50 пайызды құрайтын жеңілдетілген баға бойынша беріледі.

Бүгінде елдің проблемалы өңірлеріне экологиялық қолайсыз аумақтар, оның ішінде бұрынғы әскери полигондар аумақтары, сондай-ақ күйзеліске ұшыраған шағын қалалар мен ауылдық елді мекендер жатады. Күйзеліске ұшыраған елді мекендердің жергілікті проблемаларын жою өндірісті әртараптандыру, шағын бизнестің қалыптасуын ынталандыру, жергілікті инвестициялық ахуалды жақсарту әрі әлеуметтік және инженерлік инфрақұрылымды дамыту жолымен, оның ішінде республикалық бюджет қаражаты есебінен тиісті мемлекеттік және салалық бағдарламаларды іске асыру шеңберінде өңірлердің өз күштері арқылы қамтамасыз етілетін болады. Орталық тарапынан нысаналы қолдау объектісі капиталды қажетсінетін ірі жобаларды іске асыру арқылы Арал, бұрынғы Семей ядролық

сынақ полигоны өңірлеріндегі ауқымды техногендік апаттардың себептері мен салдарларын жою болады.

Көріп отырғанымыздай, бұл заңнама негізгі мақсаттарды шешпеді, яғни ауылшаруашылығы мақсатындағы жерлерді реттеу, фермерлер мен шаруалардың жерсіз қалуы, үлкен жер латифундияларын құру.

Бүгінде, аграрлық реформа жүргізу барысында Қазақстан өзіндік ұлттық дәстүрлері бар екенін ескеру керек. Қазақстанда басталған аграрлық реформалар өз мақсатына жеткен жоқ деп айтуға болады. Қашанда, қандай жағдайда да жерге қатысты заңдар дұрыс және біркелкі қолданылуы керек. Ал жер құқықтық қатынастары мәселелерін реттейтін заңдар Конституцияға негізделген Жер кодексінен және осыған сәйкес қабылданатын нормативтік құқықтық актілерінен тұрады. Демек, жер құқығы қатынастарынан туындайтын даулар сот тәртібімен қаралады. Жер құқық қатынастары деп отырғанымыз, жаңағы жерге меншік құқығын және өзге де құқықтарды жүзеге асырып, жер ресурстарын, жекелеген субъектілерге бекітілген жер учаскелерін басқаруға байланысты жерді пайдалану және оны қорғау жөніндегі құқықтық қатынастар.

Жерді жеке меншікке беру кезінде біз оның ауылшаруашылық өндірісінің басты экономикалық ресурс ретінде дұрыс қолданылуын қадағалауымыз керек. Сонымен бірге жерге жеке меншікті абсолюттеу немесе идеалдаудың қажеті жоқ. Аграрлық сектордың әлеуметтік-экономикалық өзгерісінің басты негізі әртүрлі жеке меншік нысандарына, жерге жеке меншікке көпсалалы экономика. Бүгін бәріне мәлім болғандай, ауылды реформалаудың басты жолы ол шоқтық терапия емес, нарыққа бірте-бірте ену болып табылады. Бір сөзбен айтқанда жер заңын қабылдауда тағы бір революция болмауы тиіс.

Мысалы, шаруа немесе фермер қожалықтарын жүргізу үшін берілген жер учаскелерінде ауыл шаруашылығын жүргізуге қатысы жоқ объектілер, оның ішінде тұрғын үйлер (жеке тұрғын үйлерді қоса алғанда) салуға жол берілмейді. Бұл ретте мал шаруашылығы кешендерін, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерде маусымдық жұмыстарға және шалғайдағы мал шаруашылығына арналған уақытша құрылыстар мен шаруашылық-тұрмыстық қора-жайлар салуға суармалы ауыл шаруашылығы алқаптарының барлық түрлері, егістік, тыңайған жерлер және көпжылдық екпелер егілген жерлер жататын бағалы ауыл шаруашылығы алқаптары пайдаланыла алмайды.

Жеке меншіктегі немесе жер пайдаланудағы ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер учаскелерін Қазақстан Республикасының жер заңнамасына сәйкес белгіленген ең аз мөлшерінен төмен учаскелерге, алаңдарға бөлуге жол берілмейді.

Аграрлық сектор біздің еліміздегі экономиканың аса маңызды және күрделі болған және болады. Осы саланың даму-деңгейінен республика экономикасының жағдайы, ел халқын азық тағамдарымен, ал өнеркәсіп өндейтіндерді — шикізатпен қамтамасыз ету.

Сондықтан Қазақстан Республикасының Жер кодексіне бір қатар өзгерістер мен толықтырулар енгізу жер реформасының бұдан әрі дамуына, елдің басты байлығы — жерде тиімді шаруа етуі үшін, жер ресурстарын ұтымды пайдалану мен қорғауға қажетті жағдайлар жасауына мүмкіндік етеді. Бұл ретте міндетті құқық кепілдері жөнінде айтылған және жер учаскелері меншіктері мен жер пайдаланушылар міндеттерін сақтау жатады. Сонымен қатар, заңнамалық және нормативтік базаны жетілдіру Азаматтық кодекстің талаптарының конституциялық ережелерінің негізінде жүзеге асырылуы маңызды. Бұл ретте өткен жылдардың жер қатынастары мен жер реформасының негізгі идеологиясы сақталады. Бұл ережелер жер қатынастары құрылуының, Қазақстан Республикасының жер заңнамасын жасау мен жетілдіруінің тұрақты арқауы болып табылады.

1. Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 20 маусымдағы Жер Кодексі.

2. «Агроөнеркәсіптік кешенді және ауылдық аумақтарды дамытуды мемлекеттік реттеу туралы» Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 8 шілдедегі Заңы.

3. Қазақстан Республикасы Президентінің 2003 жылғы 10 шілдедегі № 1149 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының Ауылдық аумақтарын дамытудың 2004-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының «Ауыл аймақтарының жағдайының сараптамасы».

4. Қазақстан Республикасы Президенті. Қазақстан Республикасының 2004-2015 жылдарға арналған экологиялық қауіпсіздігі Тұжырымдамасы. - 3 желтоқсан. 2003 жыл - N 1241 Жарлығымен бекітілген. – Жеке басылым.

5. Қазақстан Республикасы Президенті. Қазақстан Республикасы Президентінің «Бәсекеге қабілетті Қазақстанға, бәсекеге қабілетті экономикаға, бәсекеге қабілетті ұлтқа» Жолдауы. (Астана, 19 наурыз 2004 жыл). – Жеке ресми басылым.

6. Айғаринова Г.Т. Қазақстан Республикасында жерді пайдалану мен қорғау үшін ақы төлеуді құқықтық реттеу мәселелері: дисс. канд. юрид. наук. - Алматы, 2007.

7. «Шаруа немесе фермер қожалығы туралы» Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 31 наурыздағы Заңы.

8. Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы (Жалпы бөлім).

***

This article reviews the issues of agriculture and rural development, activities carried out under an important law on state regulation as well as spoken about the importance of public policies carried out under government programs to improve the situation of rural residents.

***

В этой статье рассматриваются вопросы сельского хозяйства и развития сельских районов, деятельность, осуществляемая в соответствии с законом о государственном регулировании, а также важности государственной политики, осуществляемая в рамках государственных программ по улучшению положения сельских жителей.

А.Т. Өзенбаева

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА МАЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫН ДАМУДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстан – мал шаруашылығы дәстүрлі дамыған ел. Жергілікті халықтың әдет-ғұрпы мен ғасырлар бойғы тәжірибесімен, жайылымдық жерлердің кең байтақ көлемі қар аз жауатын қысы және ұзақ уақыт аязсыз кезеңмен ерекшеленетін қолайлы климаттық жағдайы мал шаруашылығының барлық салаларын табыспен дамытуға мүмкіндік береді.

Мал шаруашылығы ауыл шаруашылығының негізгі салаларының бірі болып табылады. Бұл салада тұрғындардың негізгі тағамдық азықтары жасалады, адам орта есеппен тағамға қолднылатын колорияның 30%-ға жуығын және 60%-ға жуығын мал шаруашылығы өнімі есебінен алады. Мұнымен қатар мал шаруашылығы өнеркәсіптің ет-сүт, тағам, жеңіл және басқа салалары өндірісін шикізатпен қамтамасыз етеді. Мал шаруашылығы деген ұғым ауыл шаруашылығының бір топ салаларын: ірі қара мал шаруашылығын, қой шаруашылығын, құс шаруашылығын, шошқа, бал арасы шаруашылығын, аң шаруашылығын және басқаларды қамтиды. Мал шаруашылығы жүйесі деп мал басын неғұрлым өнімді пайдалануға еңбек пен қаржы шығындары төмен болаған жағдайда бәсекеге қабілетті өнім өндіруді ұлғайтуға бағытталған, ғылыми негізделген ұйымдастыру-экономикалық және зоотехнологиялық шаралар кешені түсіндіріледі [1, 176-177б].

Қазақ елінің мал шаруашылығымен айналысу мәселесі тәуелсіздік алғаннан кейін төмендеп кетті. Мал шаруашылығы өнімін өндірудің қазіргі көлемі ішкі рыноктың төлем қабілетті сұранысының деңгейімен сәйкес келеді. Ішкі рыноктың сыйымдылығы шектеулі және өзінің табиғи өсу қарқыны болғанымен халықтың төлем қабілетіне тәуелді. Сондықтан мал шаруашылығы өнімдерінің жекелеген түрі ішкі рынокқа - сүт өндірісіне, сондай-ақ құс, шошқа және жылқы шаруашылықтары өнімдерін өндіруге бағдарланған.

"Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы" Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" Қазақстан Республикасының 14.12.2001 ж. N 269-II Заңы және заңға тәуелді актілер қабылданды. Асыл тұқымды мал шаруашылығы саласындағы уәкілетті орган заңның негізінде заңға тәуелді актілерді мемлекеттік реттеуді әзірлеп асыл тұқымды мал шаруашылығы субъектілерін аттестаттауды, асыл тұқымды мал шаруашылығының аттестатталған субъектілерінің қызметін бақылау мен қадағалауды, сондай-ақ салаға мемлекеттік қолдау көрсетуді жүзеге асырады. Жергілікті мемлекеттік органдар да "Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы" Қазақстан Республикасының 14.12.2001 ж. N 269-II Заңына және заңға тәуелді актілерге сәйкес республикалық бюджет